

Євгенія СОХАЦЬКА

**НАШІ СВЯТИНІ.
ДОРОГА ДО ТАРАСА:
ЗУСТРІЧ ЧЕРЕЗ
ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ...**

Похмурим і дощовим, але теплим ранком 21 травня 1990 р. з групою студентів і викладачів тоді ще Кам'янець-Подільського педагогічного інституту імені Володимира Затонського два автобуси, найняті в місцевому автопідприємстві, вирушили до Канева, щоб взяти участь в урочистостях, присвячених перепохованню Шевченка.

Їхали уманським шляхом із замаєними на автобусах синьо-жовтими прапорами (наголошую, йшов 1990-й рік!).

Трепетно озивалося серце, коли читали вказівники на дорогах – поворот на Лисянку, Звенигородку (починалися Шевченкові місця).

Ночувати збиралися в Богуславі, де мали нас прихистити на ночівлю знайомі викладача Зіновія Яропуда. В Богуслав в'їхали надвечір. Зупинила для перевірки документів міліція. Їх збентежили наші синьо-жовті прапори, які давно уже майоріли в Кам'янці, але для Черкащини це ще було дивовижею. Міцна комуністична номенклатура все контролювала... У підслуханих радіопереговорах міліцейських чинів прозвучало: «А у них є зброя?». Нас це шокувало. Ідемо на могилу Шевченка, а нас приймають за бандитів.

Вранці, 22 травня, в'їхали в Канів. На в'їзді міліцейська варта нас застерегла: «Зніміть прапори». На що ми відповіли, що у нас в Кам'янці це нікого не дивує.

Піднялися крутими сходами на Тарасову могилу, але тут нас спіткало розчарування. Могилу окупували московські попи і монахи, які правили відправу на честь літнього Мико-

***** Шевченків Світ *****

ли. Співи не припинялися з самого ранку до надвечір'я. Збиралися натовпи людей з усієї України. Ніхто не пояснював, скільки буде тривати відспівування.

Не змінив ситуації і приїзд Патріарха Мстислава (Степана Скрипника), його теж не впустили на могилу. Разом з нами він присів на сходи біля музею Т. Шевченка, поряд з яким височіє чавунний хрест, поставлений на могилі Кобзаря (височів до 1923 р.).

Щоб якось «врятувати» ситуацію, місцева влада придумала кощунський захід. Біля підніжжя могили влаштувала виступи народних колективів зі співами і танцями (?!!) – і це в день жалоби!

Надходило надвечір'я, до могили наближалася делегація, яка несла грудочку землі зі Смоленського кладовища Санкт-Петербурга де було перше захоронення поета. Групи людей зближалися... Почався стихійний підйом на могилу, з усіх сторін оточену міліцейським кордоном. Почався «штурм». Над нами ламалися дровка прапорів. Пригадую, як я з Петром Ткачуком продиралася нагору. І раптом – все стихло. Ніби за помахом чарівника – могилу було «очищено» від силовиків. Вхід на вершину гори було звільнено.

Почався мітинг: промови, сльози, нарікання.

Таке було моє перше сходження на могилу – Святиню України. Прикре і болісне. Схоже чекало нас і після приїзду в Кам'янець. Тодішній ректор вичитав мене за прапори, попередив, що начальник автопідприємства (А. Шевчук) надалі не надаватиме нам транспорт. Не знав, бідолаха, що на порозі 16 липня 1990 – День проголошення суверенітету України. І колесо історії закрутилося в новий бік...

І ось 2014 рік – 200-річчя Тараса Шевченка.

14 травня телефонним дзвінком професор Володимир Поліщук (співорганізатор Шевченківського форуму «Свою Україну любіть»; завкафедри Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор філологічних наук) сповістив мене, що мене включено до складу учасників Шевченківського форуму. Я була вражена. Про таку участь і не могла мріяти. А коли повідав, що, крім урочистостей, буде поїздка всіма визначними Шевченківськими місцями, – моєму захопленню не було меж. Якраз цього літа збиралася повезти онуку Софійку (живе в Києві) на малу батьківщину Кобзаря – Моринці й Керелівку, а також Канів. А тут Боже провидіння зробило мені подарунок.

ЧЕРКАСИ

І от 19 травня – ми в Черкасах. Учасники Шевченківського форуму і міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій...» вишикувалися на театральній площі для покладання квітів до пам'ятника Т. Шевченкові. Спершу поклали квіти очільники області, активні учасники Революції Гідності чи Євромайдану – голова обласної адміністрації Юрій Ткаченко і голова обласної ради Валентина Коваленко. Потім дарувала квіти громадськість – учені, письменники, молодь.

Пленарне засідання Форуму відбувалося в залі Черкаської державної філармонії. Захід вели директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Микола Жулинський і заступник голови Національної спілки письменників України Олександр Божко. Виступали гості з Москви, США (Петро Фединський), Казахстану, Румунії, Карелії, Словаччини (Микола Мушинка) та ін.

БУДИЩЕ, МОРИНЦІ, КЕРЕЛІВКА

І ось настало 20 травня – день відвідання святих Шевченкових місць, його малої батьківщини. Першим було с. Будище, де було розташовано літню садибу Павла Енгельгардта, в якій козачкував юнак-підліток (14 років) Тарас. Садиба на капітальному ремонті (не встигли освоїти кошти, виділені урядом до ювілею; місцеві жителі скаржилися, що кошти розікрали). Її оточує чарівна природа – парк, буйнотрав'я. Зберігся дуб, у дуплі якого ховав свої малюнки малий Тарас.

Потім – с. Моринці, де народився і жив неповні два роки Тарас. Тут він зробив перші кроки у світ. Збереглися розташовані поряд сільські хати діда по матері Якима Бойка і хата селянина І. Копія (Колесника), в якій народився Тарас (хату винаймали батьки). Недалеко від садиб встановлено пам'ятник Матері з дитиною на руках. Так і пригадується:

*Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая,
З своїм дитяточком малим...*

Пейзажі чудові: густа зелень декоративних кущів, переважно бузку, пологі схили, що переходять у балку, озерця.

Керелівка (с. Шевченкове)

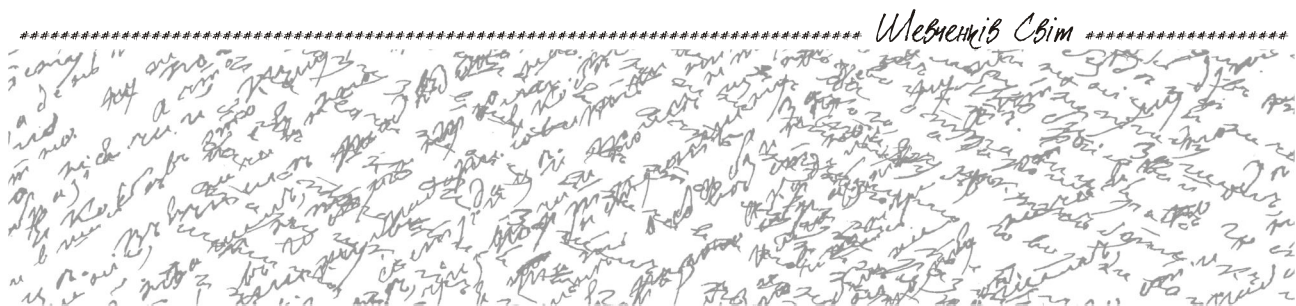
При в'їзді в село – скульптура Тараса-пастушка з ягнятком («Мені тринадцятий минало»).

Вимога земляків: перейменувати с. Шевченкове на Шевченкова Керелівка. І правильно: навіщо відмовлятися від первісних, значущих назв?

Шевченкове – справжнє містечко. В центрі села – школа, перед нею пам'ятник дорослого Шевченка. Тут так і проситься скульптура молодого Тараса, одухотвореного і окриленого мріями на майбутнє, на зразок скульптур Лео Мола (Молодожанина). Через дорогу від школи – могила батька Тараса – Григорія (Грицька) Шевченка. Отже, колись це була околиця села, а зараз – центр. Розширюємось! Недалеко – школа (стара будівля, накрита скляним павільйоном), де Шевченко прислужував дяку Петрові Богорському, від якого й втік...

Нарешті ми на подвір'ї хати батьків поета. Після Моринців вони оселилися тут (1825 р.). Діди (Яким та Іван) склалися по 100 руб. асиг. і купили подвір'я Татарчуків (1.2 га землі – немало!). Хату відбудовано за малюнком Т. Шевченка, подарованій князні Варварі Репніній 1843 р. На подвір'ї – скульптура підлітка Тараса: струнка постать, світлий погляд, спрямований у далечінь. За спиною – на паличці вузлик з речами чи харчами. Хлопчик-мандрівник (нагадує мандрівника Сковороду). Дуже вдала скульптура. Шевченко йде у світ! Він таки вивів Україну в світ!

Тут же, на подвір'ї, новий гарний музей, з автентичними речами. Є багато старих фотографій родичів і нащадків Шевченка (переважно 60-х років ХХ ст.; тоді, напевно, оновлювали експозиція музею до славних ювілеїв 1961 і 1964 рр.). У кінці подвір'я, на похилому схилі, могила матері Шевченка Катерини (1783 – 1823 рр.). Місцевий священик зробив виняток: поховали матір на обі-йсті, щоб малі діти-сироти змогли відвідувати могилу. Тарас мав тоді 9 років.

День завершувала велелюдна акція. У Вільшані (по дорозі на Черкаси) відкривали пам'ятник Шевченкові. У Вільшані було розташовано маєток старого пана – Василя Енгельгардта. Сюди прибув Шевченко просити дозволу навчатися ремесла малювання (чим він мав з дитинства), на що погодився маляр села Хлипнівка. Управитель, замість дозволу, направив його прислужувати синові пана Павлу Енгельгардту у Будище.

І це був вирішальний поворот у дальшій долі Тараса. Якби Тарас не потрапив до панів Енгельгардтів, то хто знає, як склалася б його доля? Може, був би народним малярем, чи просто кобзарем-музикою, який під звуки кобзи співав би своїх пісень (знаємо, що дуже гарно співав!).

Пам'ятник у Вільшані постав у вигляді Шевченка-художника (задуманий Шевченко у пальті, вишита сорочка, у руках мольберт і пензель). Відкриття стало велелюдним дійством: пам'ятник освятили всі чинні конфесії, виголосили промови урядовці, вчені (Микола Жулинський) та письменники (Юрій Мушкетик). З останніх полум'яним був виступ поетеси з буремного Луганська Антоніни Листопад. На завершення урочистої частини – багатоголосий хор виконав «Реве та стогне Дніпр широкий». Співали всі – учасники свята, гості, земляки. Спів во славу Шевченка! І ніби у відповідь пролунав справжній грім, блискавка – і рясний дощ окропив Шевченкову постать.

Раділи небо і земля! Боже втручання! Гармонія Землі й Неба!

ЧИГИРИН, СУБОТІВ. ХОЛОДНИЙ ЯР

Це маршрут 21 травня. Історичні пам'ятники відбудовано, зокрема гетьманська резиденція в Чигирині, церква Богданова (Іллінська) в Суботіві, північна вежа будинку Хмельницького в Суботіві.

Дорогою в Холодний Яр та Мотронинський монастир робили зупинки в с. Медведівка (стартувало гайдамацьке повстання 1768 р.) і с. Мельники, звідки походить рід очільників Холодноярського спротиву 1918 – 1921 рр. братів Чучупак (прототипи роману В. Шкляра «Чорний Ворон»). У селі встановлено їм пам'ятник, поряд – пам'ятник Ю. Горлісу-Горському, який відвідав село 1943 р. і збирав матеріал для своєї книги «Холодний Яр».

КАНІВ

І нарешті – 22 травня – ми в Каневі. Крутими сходами вибираємося нагору, до могили Тарасової, для покладання квітів.

Які разючі зміни! Жодного офіціозу. Жодних перепон. Вільний доступ до покладання квітів. Жодної міліції. Всі вільно походжають біля книжкових яток, виставок, лунають збоку співи бандуристів.

Потрапили на панахиду за упокій душі Олекси Гірника – Людини-смолоскипу. У ніч на 22 січня 1978 р. він спалив себе, облившись бензином (перед тим розкидав на схилі гори листівки), на знак протесту проти русифікації України. Присутній на панахиді син Євген Гірник подякував за пошанування пам'яті батька Олекси Гірника.

Ввечері – повернення в Київ і шлях додому, в рідний Кам'янець. Вражень море. Відчували повсюди подих нового, післямайданного часу, а саме: оновлена (без ідола) площа перед будинком Черкаської облдержадміністрації, де

точилися запеклі протистояння з попереднім режимом; вулиця героїв Небесної Сотні в центрі Канева; нові, світлі обличчя урядових чиновників, не закомплексованих брехливою ідеологією і фальшем; повсюди море вишиванок, рушників, синьо-жовтих барв.

Особливого шарму заходів додавав гід Шевченківського форуму під час поїздок професор Володимир Поліщук. Його блискучі коментарі з приводу літературних місць Черкащини зачаровували. Його розповіді – це справжня енциклопедія літературної Черкащини. Яка багата талантами черкаська земля! Вона породила генія Шевченка, багато визначних вчених і письменників (М. Негода, П. Филипович, С. Єфремов, П. Федченко та багато інших).

Раджу всім відвідати Шевченкові місця, проїнятися бунтарським духом історичної Черкащини, шаноби до її героїчних місць і постатей.

Велика подяка черкащанам за любов до славного земляка – Шевченка!

